

Zpravodaj AMČR 3 (29. 3. 2018)

Vážení uživatelé AMČR,
dovolte, abychom Vás znovu oslovili s několika doporučeními pro Vaši práci s AMČR. Shrnujeme je v následujících několika kapitolách a bodech a prosíme Vás a laskavou pozornost věnovanou jejich pročetí.

1. AMČR a GDPR

V následujících měsících se pravděpodobně všichni budeme setkávat s důsledky implementace nové směrnice na ochranu osobních údajů, tzv. GDPR. V této souvislosti i AMČR postupně zavádí nová opatření, která budou ještě v budoucnu blíže představena. V souvislosti s ochranou osobních údajů však chceme apelovat na všechny poskytovatele dat, aby předávání osobních údajů omezili pouze na minimum nutné k administraci projektu a jeho provedení. Osobní údaje je zcela nežádoucí uvádět v předávaných informacích a dokumentech k výsledkům výzkumů, zejména v nálezových zprávách. Prosíme, abyste do těchto dokumentů nezahrnovali žádné údaje o osobách stavebníků, dodavatelů atd., především (nikoli však výlučně) osobní jména, adresy, kontakty, rodná čísla a další údaje, které spadají pod zákonnou ochranu. Ve starších dokumentech bude prováděna postupná anonymizace tak, aby byly naplněny zákonné požadavky.

2. Popis projektu, akce a lokalizace

Pokud je k projektu přiložena projektová dokumentace nebo jiné podklady od investora, **nenahrazuje projektová dokumentace vyplnění polí v AMČR**, zejména pole Lokalizace. Z toho vyplývá, že údaj v poli Lokalizace by se neměl omezit na odkaz typu „Viz příloha“ apod. Slovní lokalizace akce by měla odpovídat vymezení realizované akce a nikoliv původním podkladům od investora (mohou se lišit), a uvedenému slovnímu popisu by mělo odpovídat i vymezení PIAN. Pokud se rozsah realizované akce liší od původně dodaných podkladů investora, měl by tento fakt být komentován stručnou poznámkou. Z dosavadních zkušeností s projekty zapsanými v AMČR lze shrnout, že rozdíly mezi podklady dodanými investorem, slovní lokalizací akce a vyznačenou jednotkou PIAN bývají nejčastěji způsobeny těmito faktory:

- terénní akce byla realizována v jiném, než původně plánovaném rozsahu;
- část výkopu byla v době přítomnosti archeologa již zasypaná a tedy nepřístupná pro archeologický dohled či výzkum (např. z důvodu pozdního ohlášení stavby);
- investor v podkladech uvedl pouze část rozsahu akce. Typické je to např. pro přípojky kNN, kdy se na oznámení často uvádí pouze cílová parcela, i když trasa vede ve skutečnosti přes několik dalších parcel;
- investor uvedl v ohlášení stavby parcelní rozsah celého areálu podniku, i když vlastní akce je pak realizována pouze na jediném místě v rámci tohoto areálu.

Je-li to možné, pracovníci AMČR údaje o lokalizaci akce sami opravují či doplňují (např. u přípojek kNN na základě jejich průběhu, vztahu k uliční síti, zástavbě atd.). V mnoha případech to ale není možné a je třeba se obrátit na autora záznamu se žádostí o doplnění, čímž vzrůstá časová náročnost na obou stranách.

- Na tomto místě bychom Vás rádi upozornili na to, že obsah některých polí z karty Projektů se **automaticky propisuje do příslušných polí na kartě Akce**. Jedním z těchto polí je právě Lokalizace a Parcelní číslo v kartě projektu, jejichž obsah se propisuje do pole Lokalizace/okolnosti v kartě Akce. Toto propisování Vám má usnadnit vyplňování údajů, které byste jinak museli vyplňovat dvakrát, avšak i propisované údaje by měly být zkontrolovány a případně opraveny. Není dobrou praxí zanechat v příslušném poli Lokalizace/okolnosti např. údaj „- . Parc. č. viz příloha“, který vznikl sloučením částečně nevyplněných polí z karty Projektů.
- Uvádíte-li ve slovní lokalizaci čísla parcel (což je jednou z možností specifikace lokalizace, nikoli však povinnou), měl by být **seznam parcel úplný**. Neměl by mít tedy podobu subjektivního výběru, např. uvedením jen prvních několika parcel s následnými třemi tečkami, poznámkou „a další“ apod. Stejně tak by neměla chybět „střední část“ výčtu parcel, tedy např. uvedením pouze první a poslední parcely na trase akce.
- I u **negativních akcí** je vhodné (třeba jen několika slovy) popsat jejich rozsah a charakter, a to zejména u akcí většího rozsahu. Je rozdíl, zda bylo provedeno velkoplošné vyhloubení stavební jámy, řezy pro základové pasy, nebo pouze vrty pro stavbu na pilotech. Obzvláště v intravilánech měst může tato informace přispět k pochopení jejich historického vývoje.

3. PIAN

Při vyznačování PIAN musí vyznačený průběh reflektovat **rozsah celé akce** a nikoliv např. jen její pozitivní části.

Vyznačený PIAN může být samozřejmě **přiměřeným způsobem generalizován**. Např. při pokládce kNN nemusí být z hlavní trasy naznačovány metrové odbočky k jednotlivým odběrným místům a je možné vyznačit pouze hlavní trasu. I přes určitou generalizaci by však měl PIAN svým tvarem a velikostí odpovídat realizované akci. Nemělo by tak docházet k situacím, kdy je:

- pro velkoplošnou stavbu nebo liniovou stavbu mezi dvěma vesnicemi vytvořen PIAN typu jediného bodu s horší přesností, který se nachází přibližně v popsáném prostoru;
- při rekonstrukci inženýrských sítí v intravilánech vesnic vytvořen PIAN typu polygonu, který zahrnuje celou část intravilánu.

I v případě generalizace jednotky PIAN by měly být v popisu lokalizace zahrnuty všechny dotčené parcely (pokud jsou čísla parcel uváděna; obdobně lze využít např. názvy ulic + čp., křížení ulic atd.).

V případech větších liniových staveb (např. rekonstrukce infrastruktury v intravilánech vesnic) může dojít k situaci, kdy z časových nebo technických důvodů není možné provést archeologický dohled v celém rozsahu stavby. V těchto případech, kdy je archeologický dohled prováděn metodou **vzorkování vybraných či aktuálně přístupných částí stavby**, lze při zápisu akce a vyznačení PIAN postupovat v zásadě dvojím způsobem:

- 1) Při vyznačování PIAN jsou vyznačeny pouze úseky, kde byl realizován archeologický dohled a tato skutečnost je uvedena v popisu akce, aby bylo zřejmé, proč se např. vyznačený PIAN liší od přiložené projektové dokumentace.
- 2) Vyznačit PIAN v rozsahu provedených zemních prací a v popisu akce uvést rozsah, v jakém bylo při archeologickém dohledu vzorkování realizováno (např. prohlédnut každý X-tý metr výkopu, nebo celkově prohlédnuto X % z celkového rozsahu stavby).

V obou výše uvedených případech, by měla být tato skutečnost vždy uvedena v popisu akce. Při zápisu akce bez těchto doplňujících informací se předpokládá, že archeologický dohled byl proveden v celém vyznačeném rozsahu.

4. Příkládání dokumentů

Pokud je k záznamu v AMČR přiložena jakákoliv dokumentace (ať již nálezová zpráva, investorská zpráva nebo např. hlášení o archeologické akci), měly by být informace obsažené v této zprávě s **údaji zapsanými v AMČR vzájemně konzistentní**. Shodovat se musejí všechny základní údaje, tedy o jakou akci se jedná, katastrální území, vymezení lokalizace a tomu odpovídající vyznačený PIAN.

Jako pozitivní výsledky jsou chápány i **novověké situace**, a i ty by tedy měly být vyplněny v přehledu komponent v AMČR. Nemělo by tedy docházet k situacím, kdy je akce zapsána jako negativní, ale v přiložené zprávě jsou uvedeny např. novověké vrstvy a objekty.

Při příkládání **nálezových zpráv** je pochopitelné, že každá instituce a každý badatel postupují podle trochu odlišného vzoru. I přesto má nálezová zpráva určité náležitosti, které odpovídají **oborovým standardům** (<http://www.arup.cas.cz/?cat=601>), a které by měly být v každé nálezové zprávě, bez ohledu na to, kdo je jejím autorem:

- o rozsah nálezové zprávy by měl svým rozsahem odpovídat rozsahu provedené akce. Např. u akcí s jedním zachyceným objektem není třeba vytvářet nálezovou zprávu s rozsáhlými kapitolami o dějinách archeologického bádání na dané lokalitě a podrobným popisem přírodního prostředí; naproti tomu je třeba se soustředit na srozumitelný popis a vyhodnocení zachycené situace (vč. základní plánové a obrazové dokumentace);
- o důraz je vhodné klást na odborný kontext nálezu. Pokud např. nalezený objekt představuje pokračování lokality určitého období zachycené v minulosti na sousedních parcelách, je tato informace důležitější, než že z katastru obce pocházejí nálezy z jiných období;
- o naproti tomu u akcí s větším počtem zachycených objektů není možné je shrnout pouze do obecného popisu, který oznamuje, že bylo zachyceno X objektů určitého období bez jejich bližšího popisu.

K základním bodům nálezových zpráv patří (kromě úvodních popisných kapitol; v dohledné době připravujeme na toto téma podrobnější směrnici, která bude prezentována na regionálních komisích):

- o seznam zachycených stratigrafických jednotek spolu s jejich popisem a datací;
- o seznam nálezů, u větších výzkumů seznam sáčků s upřesněním obsahu;
- o seznam souřadnic (pokud byl výzkum geodeticky zaměřen) s popisem, který umožní propojit zaměřené body s přiloženými plány;
- o obrazové přílohy (fotografie, plány, řezy) s popisem. Popis obrazových příloh může být proveden buď pod každou ze zobrazených příloh, nebo jako jejich seznam umístěný u příslušné části nálezové zprávy.

Pokud jsou jako dokumenty příkládány pouze samostatné obrazové přílohy (fotografie, plány, řezy) měly by být tyto dokumenty opatřeny také jednoduchou hlavičkou, ve které budou uvedeny základní informace o kontextu a návaznosti na daný terénní výzkum (např. číslo projektu v AMČR, název katastrálního území, autor, rok výzkumu a jeho podnět/okolnosti).

Při příkládání dokumentů věnujte také pozornost jejich správnému popisu. Jako výchozí typ dokumentu je v AMČR nastavena nálezová zpráva. Jako nálezovou zprávu však nelze označit např. zprávu o archeologické akci, investorskou zprávu nebo pouze obrazové přílohy. Pro tyto ostatní typy přiložených dokumentů jsou v AMČR vyčleněny vlastní kategorie.

5. Pohyb v okně mapy

Z dotazů i z některých záznamů v AMČR je patrné, že některým z uživatelů činí určité obtíže práce s mapovým oknem při velkém přiblížení. Pokud vytyčujete PIAN akce, jejíž rozsah přesahuje rozsah mapového okna při takovém přiblížení, které je potřebné pro přesné vyznačení průběhu akce, lze

v průběhu editace PIAN pohybovat mapovým oknem pomocí šipek na klávesnici. Není tedy nutné nahrazovat skutečný rozsah akce bodovým vymezením, nebo editací při největším oddálení mapy, při kterém ještě systém umožňuje editaci PIAN a tím částečně rezignovat na přesnost vymezení průběhu dané akce.

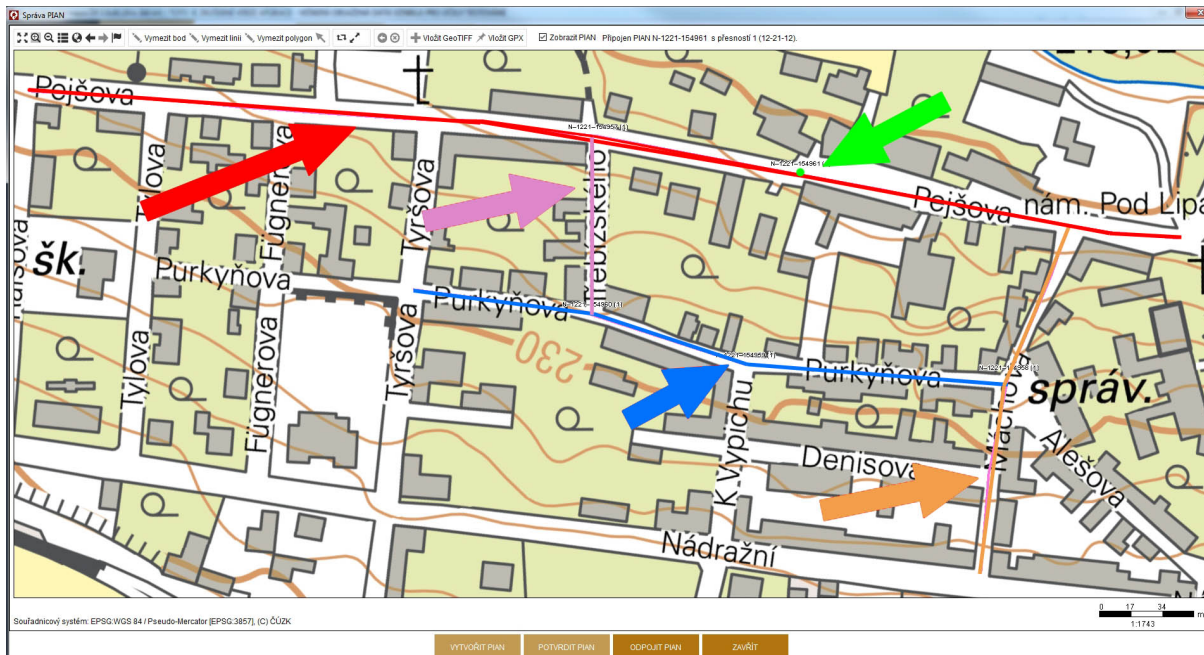
V mapovém okně je rovněž možno využít nástroje „Jdi na souřadnice“, který akceptuje souřadnice ve formátu WGS-84 a S-JTSK, a to ve formátu shodným se souřadnicemi vypisovanými pod mapou při najetí kurzorem na mapu (souřadnice S-JTSK je třeba zapisovat v záporném formátu!).

6. Vytváření více dokumentačních jednotek v rámci jedné akce

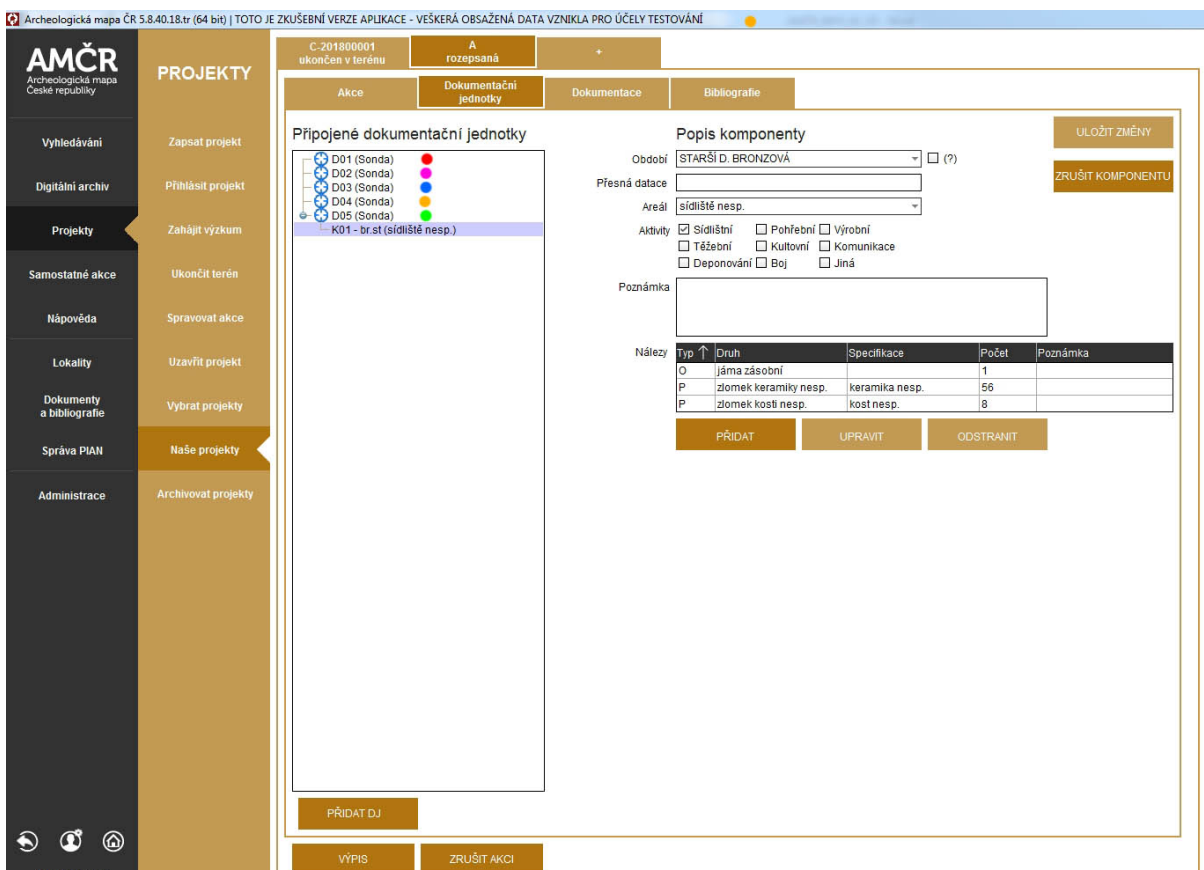
Pokud je akce většího rozsahu nebo má komplikovaný tvar, může být pro její vymezení a správný popis vhodné vytvořit více dokumentačních jednotek. Typickým příkladem mohou být inženýrské sítě v intravilánech měst nebo vesnic, ale může jít i o akce jiného typu.

Jako příklad nám může posloužit rekonstrukce části vedení nízkého napětí v obci X. Při akci byl výkop veden v trase hlavní ulice s několika odbočkami do bočních ulic (**obr. 1**, jednotlivé úseky naznačeny barevnými liniemi a šipkami). Z těchto tras pak směřovaly přípojky na hranice připojovaných pozemků. Zde došlo ke generalizaci tvaru PIAN, kdy tyto krátké přípojky nebudou ve tvaru PIAN zohledněny. V celém rozsahu akce byly trasy jednotlivých výkopů negativní, pouze v jediném případě byl zachycen zahloubený objekt ze starší doby bronzové. Pro tento samostatný objekt byl vytvořen dílčí bodový PIAN, který vystihuje přesnou polohu objektu v rámci akce (**obr. 1**, zelená šipka). Na kartě dokumentačních jednotek by tak byly vytvořeny 4 negativní dokumentační jednotky, které reprezentují jednotlivé dílčí úseky akce, a jednu pozitivní dokumentační jednotku, která reprezentuje zachycený zahloubený objekt (**obr. 2**). Výhodou výše popsaného postupu je přesnější popis provedené akce, ve kterém:

- dílčí liniové PIAN přehledně vymezují rozsah akce, přičemž nedochází k vytvoření **chybné geometrie** PIAN, kdy by se linie vracely po shodné trase nebo se několikrát křížily;
- při vytvoření takto oddělených dokumentačních jednotek lze tyto jednotky PIAN **použít opakovaně** při dalších budoucích akcích. Pokud bude například za několik let probíhat v jedné z ulic rekonstrukce veřejného osvětlení, bude možné již existující PIAN (pokud samozřejmě bude odpovídat rozsahu nové akce) použít, nebo jej použít alespoň jako část nové akce. Je jistě více pravděpodobné, že nové akce budou odpovídat spíše jedné nebo několika jednodušším PIAN, než že by akce v budoucnu přesně odpovídala jednomu PIAN složitějšího tvaru;
- při zachycení ojedinělé archeologické situace lze tuto situaci **přesně prostorově specifikovat**, přičemž zbytek dané linie akce může zůstat jako negativní. Není pak třeba vázat zachycenou komponentu na celou linii akce, která může být někdy mnoho desítek, ale i stovek metrů dlouhá.

Obr. 2

Obr. 1

7. Správa AMČR a opravy záznamů

Výše uvedený příklad byl zvolen na základě dosavadních zkušeností s údaji dodanými prostřednictvím AMČR. Mnozí uživatelé si již jistě všimli, že do AMČR byly přijaty i ty projekty, které výše popsané zásady nesplňovaly, nebo je splňovaly jen částečně. Správci AMČR se snaží uživatelům vyjít maximálně vstříc a často sami určité údaje opravují či doplňují, pokud je lze odvodit z celkového kontextu záznamů nebo je získají e-mailovým dotazem.

Upravovány jsou i přiložené PDF soubory, a to tak, že:

- u souborů většího rozsahu je doplňován obsah (pokud chybí);
- pokud jsou přiloženy pouze obrazové přílohy, je k nim doplněna úvodní hlavička se základními informacemi.

Preferujeme, pokud budou PDF soubory generovány tak, aby jednotlivé obrazové přílohy byly tvořeny pouze jednou viditelnou vrstvou. Pokud je např. plánová dokumentace exportována jako PDF přímo z programů typu AutoCAD, počet obsažených vrstev často znemožňuje optimalizaci PDF pro dlouhodobé uložení a zobrazení v Digitálním archivu AMČR. Z obdobných důvodů se při tvorbě dokumentů vyhněte užívání atypických písem nebo jiných nestandardních řešení.

Soubory před vlastní archivací procházejí též tzv. optimalizací (nemění se vlastní obsah přiloženého souboru, pouze nastavení formátu PDF tak, aby bylo optimální pro jeho dlouhodobé digitální uložení); obrazová data obsažená v PDF jsou při tomto procesu převzorkována na maximální rozlišení 200 DPI, do PDF tak není třeba vkládat přílohy o vyšším rozlišení. Výsledek odpovídá standardu PDF/A-2b.

Správci AMČR jsou připraveni jednotlivé dílčí úpravy provádět i nadále, avšak při množství projektů, které nyní vstupují do AMČR a jejichž počet se bude pravděpodobně dále zvětšovat, není v jejich možnostech provádět opravy u všech projektů. Bylo by proto velmi žádoucí, aby počet nutných zásahů klesal, a to přiměřeně tomu, jak budou jednotliví uživatelé AMČR získávat zkušenosti s prací v aplikaci. Proto si Vás dovoluujeme požádat o věnování maximální pozornosti vyplňování dat; zadáním údajů „na první pokus“ ušetříte čas jak nám, tak sobě.

Děkujeme za spolupráci a těšíme se na nová data!

Tým AMČR

(Oddělení informačních zdrojů a archeologie krajiny ARÚ Praha, Archiv ARÚ Brno)